

Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici argumento ... ubi multa de ultimi ...

Camargo, Ignacio de

[S.l.], 1702

Articulus II. Prætensa demonstratio Recentiorum non nisi inane sophisma est, & insignis hallucinatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

mittere, immò affirmant etiam expresse, licitum esse agere contra opinionem propriam tutiorem, & probabiliorem, etiam actu perseverantem, adeoque juxta aliorum opinionem minùs probabilem, & minùs tutam, quam quis actu judicat falsam.

Ita docent cōceptis verbis Vazquez, Azor, Oviedo, Mendo cum aliis, licet nō ita clarè rem explicantibus.

8. Eundem sensum tenet sine dubio Terillus q. 30. de Consc. proba. assert. 2. n. 9. & 10. ubi disertè affirmat, ac probat, licitum esse agere contra judicium proprium actuale antecedens, atque directum de inhonestate objecti: quod idem assert.

5. & 6. de consulente asserit, & consequenter. Quem verò sensum habeat judicium illud proprium juxta eundem Terillum, exponemus inferiùs ex verbis ejus. Neque contra hoc facit, quod assert. 3. ponit, & probat, *Simplicitèr loquendo nulli unquam licet operari contra sententiam propriam*; hic enim per propriam sententiam intelligit judicium ultimum, & reflexum, idest, conscientiam ipsam, contra quam certum est nunquam operari licere, adeoque otiosum illud probare. Hanc eandem doctrinam repetit, & latè propugnat 1. p. de Regu. mo. q. 22. per totam.

9. Notat verò Terillus in ipso quæstionis ingressu, cujus titulus est, *Utrum liceat operari contra propriam sententiam, aut contra eam consilium dare*? Notat, inquam, quæstionem parvi momenti esse, per hæc verba, quæ transcribere libuit: *Plures putant quæstionem hanc summi esse momenti; verum pro praxi ejus resolutio parum refert; nam in rebus obscuris unusquisque suspendere potest judicium ulli parti affixum. Ergo, licet peccatum esset agere contra propriam sententiam actu existentem, facillimum esset se à peccati periculo eximere, quia suspendendo actuale judicium de veritate objecti, quod habitualiter habetur pro vero, formari posset conscientia per principia reflexa de absoluta ejus ho-*

nestate; atque ita posset operans à peccato excusari. Ita, hoc est operantem procedere compressis ciliis, seu tegminibus oculorum, ne det aditum luci, qua videat actu legis Dei violationem. Denique, nolendo intelligere, ut bene agat. Hæc est ars se facillimè à peccati periculo eximendi. Immò prætermittendi, & contemnendi legem divinam; attamen laudabiliter, & honestè. Verum de arte istà citò, & clarè dicemus, Deo favète.

10. Fateor quidem & ego, quæstionem absolutè exigui, vel nullius momenti esse; utrumvis enim dixeris, idem est artificium, eademque constantia, aut firmitas ipsius, in ordine ad formandam conscientiam rectam, ut paulò post ostendendum est. Placuit tamen utrumque Recentiorum sensum distinguere, quia procul dubio sèsus posterior plusculum, saltem ad speciem, præsefert horroris, & difficultatis, nonnihique vividius ponit ob oculos falsitatem Probabilismi, & benignæ Theologiæ Recentiorum.

ARTICULUS II.

Prætensa demonstratio Recentiorum non nisi inane sophisma est, & insignis hallucinatio.

E Am sanè non unico, sed multiplici vitio laborare haud difficile sit ostendere.

§. I.

Conclusionem probandam non probat, sed absurdè supponit.

11. **E**T in primis quis, precor, si terminos intelligat, & absque omni affectus præjudicio ad illam contemplandam accedat, non statim mirabitur artificium ipsius, nisi prorsus ignoret, etiam naturalem Dialecticam?

Vazq. 1. 2. d. 62. c. 4. n. 14. Azor. li. 2. instit. moral. c. 17. q. 7. Ovie. 1. 2. tr. 5. contr. 3. p. 2. n. 17. Mendo State. opinio. benign. d. 13. q. 15. n. 198.

Terill. illa q. 30. de consc.

Terill. illa q. 30. de consc.

Nempè ad hanc conclusionem demonstrandam, *qui sequitur opinionem minus tutam, & simul minus sibi probabilem, licet agit, seu* (quod eodem redit) *non peccat, sed honestè operatur*, quæ est in propriis terminis benigna Recentiorum sententia, quam constanter negamus, & cujus evidentem falsitatem multipliciter demonstrare nos credimus, ita tuitur, ut evidens principium, *Omnis opinio certò probabilis, etiam in contradictione tutoris, & probabilioris, est certò prudens*: vel aliis vocibus idem ipsum significantibus: *Qui sequitur opinionem minus tutam, etiam minus sibi probabilem, prudenter operatur*. Sed rogo vos, quodnam est hoc principium? Quenam est certitudo, aut evidentia ejus? Est ne certius, aut notius conclusione, quam ex eo deducitis, aut differt in aliquo ab illa, ut qui conclusionem negaverit, principium illud negare non audeat? Quid ergo vestram ipsam conclusionem, quam, ut falsam negamus, & abjicimus, pro principio nobis obtruditis, ut nos ad ipsam admittendam cogatis? Præclaram certè nobis opponitis demonstrationem.

12. Nobis, inquit, idem omnino est, aliquam opinionem esse alicui certò probabilem, etiam si minus probabilis sit, ac esse eidem certò prudentem. Fatemur: sicut vobis idem omnino est agere ex opinione minus tuta, & operanti certò, licet minus probabili, ac agere honestè, ac prudenter. Verum quid inde? Quid hæc ad nos, quibus utrumque, cum sit unum, & idem, pariter falsum est, & ideo eadem facilitate pariter utrumque negamus? Unde nobis, amabo, cōclusionem vestram suaderis? Videlicet ex eo, quod propositio illa, quæ nihil differt à vestra conclusione, & quam non aliunde probatis, vobis sit principium certissimum. Bellissime! Erit vobis discursus vester syllogismus demonstrativus, & si velitis, veritas ex termi-

nis nota: nobis verò vanissimus paralogismus, & nimis frivola argumentatio.

13. Sed nos, reponunt, propositionem illam aliunde etiam probamus. Unde precor? Scilicet ex eo, quod quælibet opinio verè probabilis, etiam in conspectu contrariæ tutoris, & probabilioris (nam de hac semper loquimur) sit conformis rectæ rationi, innitatur motivo gravi, fundamento non levi, non contemnendo, gravis ponderis, gravis momenti. Audivimus quidem vos ita passim loquentes, atque ratiocinantes: sed nihil his movemur ad assentiendum vobis. Et verò quid moveamur, cum eos omnes discursus vestros non nisi circulos vitiosos censeamus? Nimirum omnia hæc æquè prorsus ignota, æquè incerta, æquè falsa, æquè inpersuasibilia nobis sunt, ac conclusio ipsa vestra, & ideo omnia non secus, ac cōclusionem ipsam, à qua non differunt, nisi vocibus, incunctanter omnes negamus.

14. Verum ecce principium, quod nemo, inquit, jure negaverit, & in quod omnia illa solide resolvantur. Nempè omnis opinio, cui viri sapientes, & graves, aut absolute præbere possunt, aut etiam præbent de facto assensum, probabilis procul dubio est, & prudenter à quolibet eligi potest, ut non semel docet Philosophus: immò esse expressam Augustini sententiam, & communem omnium consensum, tam peritorum, quam imperitorum, constat ex dictis contrav. 3. art. præsertim 2. ubi nu. 3. ejusdem Augustini dedimus verba. At hujusmodi est quæcumque opinio, etiam minus probabilis in sensu Probabilistarum: non enim ut probabilem admittunt ipsi, nisi opinionem illam duntaxat, cui plures viri graves, atque sapientes, vel ut minimum unus, absolute præbere possunt, aut de facto præbent assensum. Ergo omnis opinio verè probabilis in sensu Probabilistarum, est absolute verè probabilis: ergo est verè prudens: er-

go

Arist. 1.
Topic. c. 1.
2. Ethic. c. 6.
& alias sæpè.

Aug. supra
adductus l.
de utilitat.
cred. c. 12.

go est recta operandi regula. Quid evidentius? Quid solidius isto discursu? Sed sustine tantisper, oro te, & videbis adeo patenter, ut quasi manibus possis contrectare, quantum valeant in regno Probabilissimi æquivocationes palpabiles, quas tamen ut patentes demonstrationes sine examine ullo suscipere debeamus.

§. II.

Appellatio ad sapientes, & prudentes, in quam tandem resolvunt Probabilistæ communem suam demonstrationem, nimis absurda, & importuna est sub terminis, quibus interponitur, totaque per omnia contraria Augustino, & certissima doctrina ejus.

15. **E** Nim verò non unico, sed multiplici titulo. Primum enim appellationem ad viros sapientes, & graves, generalem, atque confusam, qualis hic interponitur, esse absurdissimam, & quæ mille probet errores nulli Catholico tolerandos, per totam illam controversiam tertiam dilucidè nimis ostendimus. Immo, & restrictam conditionibus illis, quas aliqui ei adhibent, nulla ratione sustineri posse, quippe quæ multa inferat prorsus absurda, & intoleranda, ibidem quoque monstratum est.

16. Præterea satis nobis mirabile videtur, quod adeo facile Probabilistæ obvios ubique habeant viros prudentes, atque sapientes, quorum auctoritati sibi indulgenti tuto se committere possint; vix enim ulla est, aut ne vix quidem, quæstio moralis, in qua non sit opinio benigna (id est, quæ liberet ab onere legis) inter ipsos Probabilistas communiter probata, ac recepta, tanquam verè, & certò probabilis, utique per respectum ad assensum prudentium, ac sapientium, vel possibilem, vel actua-lem, ad quem demum appellant, ut in illum resolvant benignam suam probabilitatem.

17. Certè Augustinus ipse, quando immanibus illis dubitationum fluctibus jactatus, quales latè describit, tum in libris suarum Confessionum, & in libris contra Academicos, tum in aureo illo libro de Utilitate credendi, quem postea scripsit ad Honoratum, apud se tandem aliquando conclusit, non aliam sibi viam ad veritatem inveniendam restare, quam quærere prudentes, & sapientes, quorum auctoritati fidere posset, Nihil (inquit) nobis restare amodò vides (Honorate) quādiū stulti sumus, si nobis vita optima, & religiosa cordi est, nisi, ut quæramus sapientes, quibus obtemperando dominationem stultitia, neque ita multum sentire, dum inest nobis, & evadere aliquādo possimus: quando Augustinus, inquam, huc venit, hinc rursus quasi è portu iterum in altum jactatus incidit in ingentem, ac fermè insuperabilem difficultatem, de inventionem videlicet sapientis, prout ipsemet exponit sequenti cap: Hinc rursus (inquit) oritur difficillima quæstio (immanem paulò inferiùs illam appellat), quonam enim modo stulti sapientem invenire poterimus?

18. Videlicet, supponit S. Doctor, omnes, qui inquirunt aliquam veritatem, quandiū illam inquirunt, esse stultos, seu ignorantes, seque, & amicum suum Honoratum (quæ mira ipsius modestia est) inter hujusmodi recensere non pudet: agnoscit autem maximam, & immanem difficultatem in inveniendis viris sapientibus, à quibus possint veritatem doceri. Quis verò non agnoscat, si prorsus hominem non ignoret?

19. Audi modò Bernardum (eundem Augustinum mox auditurus) difficultatem istam plangentem: *Vae* (inquit) *nostro generi ab imperfectio-
ne sua! Vix in multitudine hominum
unum reperias in utraque gratia consummatum, nempe bonitate, & sapientia, quæ ad rectè consulendum, atque docendum in materia morum, requiritur.* Subjicitque post pauca:

Aug. de
utilit. cred.
cap. 11.

Bern. epist.
42.

Enl-

Eccle. 6.

Pulchrè quoque per alium quendam sapientem, cum sine consilio nihil agendum consulat (divina sapientia), virorum tamen consilii intuens paucitatem, ita loquitur: Multi sint tibi amici: unus autem sit tibi consiliarius de mille: Unus, inquit, de mille. Hæc Bernardus.

20. Sed beati Probabilistæ, quibus nullo discrimine, nullo labore, nulla difficultate, turmatim, ultrò etiam occurrunt viri prudentes, atque sapientes, quorum auctoritate, eaque irrefragabili, opiniones morales passim obvia humana libertati faventes reddantur verè, ac certò probabiles, indeque earum usus certò, & infallibiliter honestus, liberque, vel à minimo periculo, aberrandi à via salutis. Adeò felicia sunt tempora nostra præ temporibus Augustini, & Bernardi.

21. At unde precor tantam Augustinus in eo ipso, quod moderni Theologi adeò sibi proclive, facileque experiuntur, difficultatem expertus est? Non opinor ingenii Augustiniani hebetudinem causabuntur, neque suam sagacitatem, industriam, aut prudentiam exquisitam præferre audebunt Augustini prudentiæ, industriæ, vel sagacitati. Unde ergo discrimin tantum? Profectò non aliunde, quàm ex summadoctrinæ oppositione, & principiorum contrarietate, quibus ipse Augustinus innitebatur, & Recentiores modò innituntur, ut jam exponimus luculenter, utraque inter se còferendo.

§. III.

Prosecutio ejusdem propositi, & collatio doctrinæ communis Recentiorum ad doctrinam Augustinianam.

22. **I**gitur Augustinus supposebat in primis, totam quantam sapientium auctoritatem in rationem tandem resolvi, qua nobis persuadeamus rationabiliter, ipsos vera docere; quod est principium lumi-

ne naturæ notum; alioqui sapientia ipsorum quid prodesset quærentibus ad inventionem veritatis? Sanè non aliter se haberet ad ipsam, ac musica ad ædificandum. Hinc Augustinus ipse universaliter asserbat, tantum, & nihil plus Auctori cuilibet esse deferendum, quantum meriti (inquit) *ad faciendam fidem habere perceperis.* Aug. epist. 112. c. 1.

23. Hinc rursus ad Hieronymum idem Augustinus agebat. Ego *solis iis Scripturæ libris, qui jam Canonici dicuntur, didici hunc honorem deferre, ut nullum eorum Auctorum scribendo aliquid errasse firmissimè credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate, doctrinæque polleant, non idèò verum putem, quia illi ita sentiunt; sed quia mihi per illos Auctores Canonicos, vel probabiliratione, quòd à vero non abhorreant, persuadere potuerunt.* Hæc Augustinus, qui de se ipso hoc idem consequenter docet: *Neminem velim (inquit) ita amplecti omnia mea, ut me sequatur, nisi in iis, in quibus me non errare perspexerit.* Subditque opportunè, & acutè: *Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepì, ut nec me ipsum in omnibus me secutum esse demonstrè.* Talis ego sum in scriptis aliorum: tales volo esse intellectores meos, inquit epist. 111. ubi eandem doctrinam repetit. Epist. 111.

24. Notent hæc Recentiores, & desinant, si placet (saltem propter se ipsos) per æquivocationes indigestas, ac futiles, quæ risum faciant viris cordatis, sententiæ nostræ invidiam apud vulgus creare velle, quasi nos nimis multum deferamus proprio iudicio, eò quod constanter doceamus, nullius opinionem Auctoris, quantumvis sapientissimi, licere alicui amplecti, nisi quam ipse veram esse putaverit. Quid alioqui? Dictum cujuslibet absque examine aliquo suscipiemus? Et hæc vera docilitas, hæc prudentia, hic verus amor veritatis est? Et ubi est illa doctrina Dei toties in Scripturis ab ipso nobis tra-

De bono persever. c. 21.

tradita, ut attendamus à falsis Prophetis, & à doctrina Magistrorum fallacium, ut non credamus omni spiritui, neque circumferamur omni vento doctrinæ, ut omnia diligenter probemus, ac dijudicemus, & alia id generis propè innumera?

25. Quid hæc, precor, significant? Pudor est, quod viri aliqui Theologi, & docti, res tantas, & tam serias adèd superficialiter cogitent, & loquantur. Quis est mediocris intellectus homo, qui facili non noverit, vel ex solis vulgaribus libris spiritualibus, quid sit iudicium proprium, à quo, tanquam à peste, immò ut ab ipso diabolo, fugiendum nobis sit, sicut à nostra propria voluntate? An non hæc est, quæ infernum adimplet, ut nemo ignorat, vel ex celebri illa, & vulgatissima sententia Bernardi? Concludat ergo quis, non debere nos facere, vel omittere, quod voluntate nostra velimus, vel omittere, vel facere, ne nostram propriam voluntatem sequamur, quod est damnabile, atque mortiferum; sicut Recentiores concludunt non nos debere fugere, vel amplecti, quod iudicio nostri intellectus malum, aut bonum esse iudicemus, ne proprium nostrum iudicium sequamur; sed ex iudicio potius alieno, quod nos non approbemus iudicio nostro, bonum, aut malum nobis amplectendum esse, aut fugiendum.

26. Ex quo debent insuper, & quidem evidenter concludere, quod alienum iudicium, neque probabile, debeamus, aut possimus, iudicare iudicio nostro; aliàs jam proprium iudicium sequeremur, quod est superbum, atque damnabile. Non ergo sequi possumus, nisi quod falsum esse censeamus. Immo nec hoc, sed illud, de quo nihil censeamus. Nisi intellectum fortè commodatum ab aliquo acceperimus, quo semper iudicemus, & nunquam proprio iudicio utamur. Sed intellectum nobis commodare poterit nemo, quia nemo proprium intellectum habebit, ne-

fiat superbus, & pereat. Nugæ sunt istæ planè indignissimæ ab omni seria Theologia alienæ. Et tamen nugis istis non pauci Recentiores seriò oppugnare Theologiam nostram, & apud vulgus diffamare non cessant.

27. Cæterùm audiant saltem Bernardum veræ docilitatis, veræque prudentiæ magistrum: *Utilis (inquit) est frater, qui tibi loquitur, sapiens est, religiosus, ac timens Deum: plus dico, Angelus est, & Angelus lucis: etiam sic cave tibi, ne audias, unde ledaris. Nec personam tibi velim suspectam esse, sed linguam, præsertim in sermocinatione communi. Bona quidem columbæ simplicitas, sed in hac parte quoque serpentis astutiam non omittas. MARIA, ne Angelicum quidem verbum sine discussione præteriens, cogitabat, qualis esset ista salutatio. Abeant nunc Recentiores, & Augustinum, Bernardumque, immò & Matrem ipsam Sapientiæ, accuserent apud vulgus, si placet, de æstimatione proprii iudicii, eò quod nos docuerint verbis, & factis, nihil unquam ab aliquo suscipiendum, quantumcunque sancto, ac sapiente (exceptis Scriptoribus Canonicis, aliisque legitimam auctoritatem habentibus), nisi, quod discussione præmissa, verum esse compererimus.*

28. Igitur ex præmissa doctrina, quam sæpè aliàs Augustinus inculcat, tanquam omninò certum concluderebat, Auctores de re aliqua dissentientes, & invicem sibi contrarios, sapientes nobis esse non posse, nimirum in re illa, de qua dissentiunt. Id Augustinus continenter ad ea, quibus summam difficultatem sapientes inveniendi proposuit, affirmat per hæc verba: *Cum hoc nomen (id est sapientis), tametsi nemo ferè audeat palam, plerique tamen ex obliquo sibi vendicent; cum de rebus ipsis, quarum cognitione constat sapientia, inter se ita dissentiant, ut aut nullum eorum, aut certum unum, necesse sit esse sapientem. Quia videlicet illi, qui contraria affirmant, aut*

Bern. serm. de tripl. culto ma. lingu. & cord.

Aug. illo cap. 12. de utilit. cred.

docent, utrique errare possunt re ipsa, utrique autem verum docere non possunt, sed alterutros saltem, falli necesse est, nisi nos Dialectica fallit.

29. Ii verò, qui falluntur, non sunt sapientes in re illa, de qua falluntur; nisi fortè sunt aliqui, apud quos error sapientia sit, quibus consequenter non erit aliqua stultitia possibilis, quo nihil posset stultius cogitari. Interim ergo, dum nobis non constiterit, utri dissidentium fallantur, neutros habere possumus ut sapientes, quia de neutris determinatè, quòd à verò re ipsa non abhorreant, prudenter nobis persuadere possumus.

30. Hæc enim verò principia sunt, quibus Augustinus persuasus, immanem illam, quam ipse ostendit, experiebatur difficultatem inveniendi sapientes, & prudentes, quibus tutò fidere posset. At verò Recentiores Probabilistæ, praxi saltem, & factò ipso principia extremè opposita supponunt, unde mirum non est, si nullam experiantur, sed oppositam potius facilitatem. *Praxi*, inquam, & *factò*: nam alioqui principia, quæ Augustinus supponit, traditque, adeò sunt evidentiæ, ut nemo videatur futurus, qui, si maturè ad illa reflectat, eorum veritatem negare, quin neque in dubium vertere possit. Sed enim Recentiores ex benigna sua sententia sic loquuntur communiter, eas passim statuunt assertiones, eas ubique conclusiones deducunt, supponuntque, ut communes, & certas, quæ præfatis principiis evidenter repugnent, & necessariò opposita supponant.

31. In primis enim, licèt abstractè, & speculativè quasi loquendo, Probabilistæ cavere soleant, Auctores illos, quorum auctoritate morales opiniones reddantur verè, & practicè probabiles, debere esse non vulgares homines, neque de trivio Scriptorum, ut ajunt; sed viros sapientes, ac probos, quique in rebus, & Ethicis, & Theologis, diù sint

strenuè versati: aliunde verò, licèt primi generis inveniri quàm plurimos hoc nostro sæculo non diffiteantur (immò, & *innumerabiles* inveniri Terillus ipse testatur, & dolet in prologo ad Tractatum de Consc. proba. cujus sensum, & verba, quæ maximè de re sunt, alibi producemus): licèt hæc, inquam, sæpè Probabilistæ quique doctiores spontè sua fateantur, ut doceant, cum datà operâ hoc argumentum versant; nihilominus tamen, si in omnibus, ac singulis dubiis particularibus occurrentibus stylum communissimum, & praxim ipsorum attendas, comperies, quòd vix aliquem, aut ne vix quidem aliquando excipiant, sed quotquot inveneri potuerunt, sine ullo discrimine ubique proferantur, & referantur ad opiniones benignas comprobandas, etiam puri Summistæ, etiam meri Compilatores, quorum aliqui credo, nec auderent, nec possent, edere Commentarios, etiam simplices, in Dialecticam Aristotelis, quin fortè nec Dialecticam didicerunt.

32. Rursus Probabilistæ Auctoribus, quos referunt pro suis opinionibus suadendis, adeò liberaliter deferunt, ut quamvis illi sententiam suam nullo testimonio Scripturæ, nulla Sanctorum Patrum auctoritate, nulla efficaci ratione ostendant, quin, licèt falsa communiter habeatur, ut agebat supra Terillus, cujus verba distincta dedimus; licèt rationes contra se habeat, quæ absolute insolubiles mihi videantur, ut affirmabat Rhodes ibidem, & affirmant alii non pauci, neque vulgaris notæ Probabilistæ, licèt non ex professo retractando sententiam illam doceant, sed *perfunctoriè*, & aliud agendo, ut Joannes Sanciùs ibidem assererat: licèt, inquam, hujusmodi sententiam tradant, illam attamen reddant certò probabilem, adeoque rectam, tutam, & infallibilem regulam honestatis.

33. Denique Recentiores Probabilistæ

Sup. contr. 3. a. l.

babilitas nihil prorsus morari, quod Auctoribus, quos producant ad suas opiniones comprobandas, totidem alii, aut etiam multo plures, non inferioris notæ, sed quandoque melioris, in illa ipsa quæstione repugnent, patet non modo ex praxi communissima (scribendi videlicet, aut docendi), sed etiam ex communibus eorum assertionibus, quas velut certas passim propugnant.

34. Hæc autem omnia, & alia similia communi stylo, & praxi recepta apud neotericos Probabilistas, quæque velut legitima consuetudine ad suam benignam sententiam (uti revera sunt) ubique proferuntur ab ipsis, & acerrimè propugnantur, Augustinianæ doctrinæ præsuppositæ nimis evidentius repugnant, quàm ut à nobis egeat ostendi: unde necesse pariter est, ut principia extremè contraria principiis, quæ Augustinus & tradebat, & supponebat, vel involvant, vel præsupponant.

35. Sed enim Augustini principia (præterquàmquod Augustini sunt) procul dubio sunt evidentiæ, & quæ negari possint à nemine, nisi qui fortè terminos non intelligat.

Patet ergo vulgarem Recentiorum appellationem ad iudicium sapientum, ac prudentum, in quod tandem resolvunt totam doctrinam suam de prudenti electione opinionis minùs probabilis in terminis nostræ quæstionis, valde importunam, & inutilem esse ad protegendam causam Probabilismi, quippe quæ multis titulis absurda nimis sit, multamque involvat falsam doctrinam Augustino, & doctrinæ ejus apud omnes certissimæ, per omnia repugnantiem.

§. IV.

Demonstratur ulterius præfata appellationis absurditas in terminis præsentis controversiæ.

36. **A**uctores, in quorum iudicium, vel possibile, vel

actuale, suam tandem Probabilistæ probabilitatem resolvunt, non debere supponi verè sapientes, ac prudentes, ne quidem absolutè magna ex parte, nullos verò in quæstionibus particularibus, in quibus appellatur ad ipsorum iudicium, constat, tum ex præmissis Augustini principiis, tum ex doctrina, & praxi communi ipsorum Probabilistarum. Porro ejusmodi hominum auctoritas non potest resolvi in rationem, qua quis sibi persuadeat ipsos vera docere; neque enim habent sufficiens meritum, ut possint per se ipsos fidem facere de absoluta rei veritate, neque sententiam suam ita defendunt, ut alii sibi, vel plures, vel doctiores in re illa non contradicant. Non ergo constat neque supponi debet, aut potest eorum vera sapientia, & prudentia, ut patet ex doctrina, & principiis productis ab Augustino.

37. Verùm age, ut absurditas præfata appellationis Recentiorum, evidentius adhuc appareat, largiamur ipsis gratis, Auctores illos, de quibus loquimur, esse verè sapientes, ac prudentes non tantùm absolutè (hoc est, inspectâ eorum peritiâ secundùm se, & abstractâ ab hac, vel illa ipsorum opinione particulari) verùm etiam pro aliis determinatis dubiis, in quibus appellatur ad ipsorum auctoritatem. Adhuc ramen in terminis præcipuæ controversiæ, quam versamus, sub quibus appellatio interponitur, non solum est absurda, & importuna, sed quæ neque credibilis, neque possibilis videretur, si dubitari posset de ipsius existentia. Immò credimus, neminem, qui terminos intelligat, & consideret, posse illam corde usurpare, sed ore duntaxat, & vocibus, quibus alios velit decipere.

38. Enim verò, qui sequitur aliquam opinionem, quam ipsemet agnoscit minùs probabile, & quam, vel actu judicat falsam, vel saltem potest, si velit, judicare, consequenter, vel judicat, vel judicare potest,

X

cos

eos omnes Auctores (quicumque de-
mum sint), qui talem opinionem,
aut docuerunt, aut docent, aut de-
inceps docebunt, falli re ipsa, & di-
cere malum bonum, vel vice versa.
An non est hæc hypothesis, sub qua
cum Recentioribus disputamus, & in
qua dicunt ipsi, præfatam opinio-
nem esse verè probabilem operanti
propter auctoritatem eorum homi-
num (utique gravium, atque sapien-
tium), qui ipsam, vel docuerunt,
vel possunt aliquando docere?

Quid verò absurdius cogitari
potest, quàm sapientes eos appella-
re, quos tu ipse in re illa, de qua ip-
sos appellas judicas actu, seu (quod
tantundem est) potes, si velis, judi-
care prudenter, non sapuisse re ipsa,
sed errasse? Hoc precor quid est
aliud, quàm adhibere testes dor-
mientes, iudice illo ipso, qui adhi-
bet? Vel, ut significantius dixerim-
us, quid aliud est (si res secundum
se attendatur) quàm de industria fin-
gere velle, & alios studiosè deci-
pere?

39. Alioqui non aliud adire vo-
lo, quàm tuæ ipsius conscientiaæ tri-
bunal, nec alium, quàm te ipsum
iudicem appellare. Dic obsecro, an
non credis, eos ipsos Auctores, quos
allegas, licet alioqui graves, ac sa-
pientes, in ipsa tamen tua quæstio-
ne re ipsa desipuisse, & errasse? Cre-
dis utique actu, aut, quod perinde
est, credere potes; hæc est enim hy-
pothesis, quam versamus. Tu verò
eos, qui desipiunt, & errant, putas
esse verè sapientes in illa ipsa pecu-
liari quæstione, in qua errant, atque
desipiunt? Non audebis opinor affir-
mare, nisi fortè sunt idem apud te
error, & veritas, sapiens, & desi-
piens. Jam ergo tu te ipsum in tua
causa judica, & nobis precamur edis-
sere, quid intendere possis, cum ejus-
modi Auctores, tanquam verè sa-
pientes, producis, & allegas? Con-
tingat quidem non infrequenter, ut
quis in sui favorem producat inscius
testes, qui re ipsa fallantur: at testes,

quos re ipsa falli crediderit, nemo
sanè producat, nisi qui velit studiosè
decipere.

§. V.

*Vulgaris Recentiorum discursus,
quo appellationem suam ad
sapientes instaurant.*

40. **S**ed audiamus clamores recen-
tium Probabilistarum. Viri,
in quorum iudicium nostram, in-
quiunt, resolvimus probabilitatem,
sapientes sunt, & graves absolutè, &
simpliciter. Bene: de hoc non nihil
jam nos diximus; & sine ullius inju-
ria credimus, non omnes esse illos,
de quibus dicit Deus, *Multitudo...* Sap. 6.
Sapientium sanitas est orbis terrarum,
& rursus, *lingua sapientium sanitas* Prov. 12.
est. Sed, quod ad præsens attinet,
sint per nos sapientissimi, atque gra-
vissimi, non pauci, non plerique,
non plurimi; sed omnes, nullo ex-
cepto, quos allegatis. Jam ultra per-
gite: quid inde concluditis? Illi, in-
quiunt, viri sapientes quæstionem
istam particularem (& eadem est ra-
tio de reliquis) diligenter examina-
runt, & utriusque partis momenta
feriò, atque maturè librarunt: tum
verò illam opinionem benignam,
quam nos minus probabilem, aut
falsam judicamus, ut veram absolu-
tè, docuerunt: fortè etiam ad pra-
xim deduxerunt: certè potuerunt ab-
absolutè deducere; cur enim homo
sapiens, & prudens exequi aliquan-
do non possit, quod post maturam
deliberationem, & diligens examen
veritatis, existimat honestum, &
nulla sibi lege prohibitum?

Quis porrò viros istos, & peri-
tos, & probos, hoc modo se gefisse
non credat? Quis reprehendere
audeat? Quis non vereatur de im-
prudencia notare eorum, seu judi-
cium, seu factum, nisi sit nimium
temerarius, & audax? Certè oportet
bit homines plures apud omnes piis-
simos, ac prudentissimos frequentis
im-

imprudentiæ, atque improbitatis damnare, quod nemo pius audire possit, nemo non impudens proferre. Ergo quilibet potest, quin & debet omnino prudenter judicare, eorum opinionem esse verè prudentem, atque adeò verè probabilem.

41. Uulgaris hic discursus sanè mirabilis (ut statim ostendimus) mirum est quantum Recentioribus placeat, maximè verò maximè imperitis, qui verba omnia sine examine accipiunt, quando ipsis sonant ad placitum. Illum non modò proferunt tanquam certissimum, ac penitus irrefragabilem; sed & vehementer succensent, obstupent, & scandalizantur, si quempiam videant ipsi repugnare.

Sed ecce nucem frangimus, & latentem nucleum exerimus, ne quis inani verborum sonitu à rerum veritate moveatur.

§. VI.

Retorquetur in primis in Recentiores vulgaris ipsorum discursus.

42. **S**apienter olim protulit Augustinus, *Tanta est vis consuetudinis, ut ea inveterata, si falsa opinione genita est, nihil sit inimicius veritati.* Ejus etiam vim maximam, & in primis timendam, mirificè describit Philosophus 2. Met. c. ult. ubi D. Angelicus subtiliter rationem investigat, ac reddit. Vividissimè item Bernardus, & alii etiam nimis frequenter.

Aug. li. 5. de Musi. qui habetur tot.

Bern. l. 1. de Confid. statim ab init.

Sed, si sapientum deesset auctoritas, id nos luculentissimè, vel experientia sola doceret. Nullibi verò magis, quàm in moderno Probabilismo, ubi, cum consuetudini accedant jura humanæ libertatis, quam homines communiter adeò perditè amant, & insuper tutissimæ benignitatis prætextus, sit funiculus triplex, qui difficilè rumpitur. Sed verò præ his omnibus, & supra omnia Veritas

Domini manet in æternum. Porro præfatum Recentiorum discursum hæc tantum præjudicia veritatis tam altè persuadere potuisse, quippè qui nihil aliud contineat præter egregiam æquivocationem, sit sanè demonstratu facillimum.

43. Id, ut perspicuum fiat, in primis retorquemus argumentum. Quid enim dicent Probabilistæ de totidem, aut pluribus viris non minus, aut fortasse magis gravibus, ac sapientibus, qui post maturam etiam deliberationem, & diligens veritatis examen, opinionem oppositam ut absolutè veram docuerunt, & benignam, ut falsam reprobaverunt? An non & isti Auctores sapientes absolutè sunt? Cur ergo in illa particulari quæstione apud operantem non sint? Nunquid quia non benignè opinati sunt, sed pro lege Dei steterunt? Immo sunt etiam, inquit, sapientes, & prudentes haud secus quàm Auctores partis benignæ. Sed hoc esse possibile Augustinus, ut vidimus, constanter negat: & quidem ex principio evidenti, quod alterutri necessario fallantur. At, qui falluntur, non sunt sapientes, nisi error sapientia sit. *Deus enim est veritas* (inquit ipse Augustinus), *nec ullo pacto sapiens quisquam est, si non veritatem mente contingat.*

Aug. ibid. p. 109. inf. r. 1.

Cum igitur incertum sit operanti, utri ipsorum fallantur in re illa determinatè, erit eidem pariter incertum, utri ipsorum sapientes sint. Immo erit sibi verosimilius, aut etiam absolutè verum, quod Auctores benigni in subiecta materia non sint sapientes, quia vel judicat actu, vel saltem potest proximè judicare, eos falli re ipsa in illa quæstione directa. Ubinam ergo sunt sapientes illi, quorum auctoritate, ac judicio, ea opinio benigna minus probabilis operanti, verè, ac certò probabilis ipsi redditur, ac per hoc recta operandi regula?

44. Præterea urgentur Probabilistæ. Ponamus, aliquos, aut etiam plu-

X 2

plu-

Teril. g. 6.
de conf. n.
24.

Idem Terill.
i. p. de
Regu. mo.
g. 16. n. 13.

plurimos Auctores sapientes, & graves, docere opinionem benignam, tenuiter tantum probabilem, aut etiam omnino improbabilem, quod facile posse contingere, & frequens experientia probat, & Terillus ipse supponit. *Non solum (inquit) plures, sed unus vir doctrina, ac pietate praestans, si de novo in dubium vocet probabilitatem cuiusvis sententia, etsi communissima, & profiteatur, se novis, magnisque rationibus ductum id facere, sua auctoritate efficit, ne illa opinio sit amplius certo probabilis quoad nos.* Et rursus: *Quoties viri graves magna probitatis, & peritiae fama celebres novis magni momenti rationibus contra communem sententiam insurgunt, illamque improbabilitatis arguunt, illa per hoc ipsum, quoad nos perdit probabilitatem suam.* Has Terilli assertiones ideo produximus, non solum, ut appareat, quam obvia sit, ac facilis hypothesis assumpta; verum etiam ut obviter Lector advertat, quo loco Recentiores, Auctores nostros, nostramque sententiam reponant, qui post asserta ista apud ipsos communia, suam passim appellant, atque supponunt non probabilem tantum, sed etiam absolute certam, & evidentem. Ea est temperies styli Recentiorum. Sed patitur, ut alios Judices appellemus.

45. In hac ergo Terilli hypothesis inquiri à Recentioribus, quare non possit operans opinionem illam communem, aut communissimam, gravium Doctorum judicare certo probabilem, adeoque rectam agendi regulam? An non potest, & debet prudenter judicare, Doctores illos graves, aut aliquos saltem eorum, post sufficientem deliberationem, & diligens veritatis examen, opinionem illam benignam, ut absolute veram tenuisse? forte etiam ad praxim deduxisse? Quid alioqui? Viros quamplurimos piissimos, ac prudentissimos, hoc modo se gessisse non credat? Eos ne audeat impudenter notare, vel de temeritate in judican-

do, vel de improbitate in agendo? Quis audiat? Quis sustineat? Quilibet ergo poterit, quin & debebit, ipsorum opinionem judicare verè prudentem, atque adeo verè probabilem.

46. Hic jam Recentiores expecto. Respondebunt opinor, cetera vera esse, sed consequentiam nullam, & consequens omnino negandum. Quare? Quia licet illi graves, & sapientes Auctores nullo modo peccaverint, neque docendo opinionem illam, neque eandem ad praxim fortasse deducendo (ut pie credi potest, ac debet), eò quod, sufficienti diligentia praemissa, illam putaverint absolute veram non temerè, sed inculpabiliter, quamvis ut homines decepti sint; nos tamen, quibus aliter ipsorum opinio proponitur, aliter possumus, ac debemus, quantum ad nos spectat, de illa judicare: unde non illam possumus judicare prudentem, subindeque nec nobis verè probabilem. Porro ipsi post diligentem veritatis inquisitionem, censuerunt opinionis illius fundamenta esse reipsa gravia, adeoque, & ipsam veram absolute, & (ut supponimus) inculpate censuerunt. Nos verò ex aliis novis fundamentis jam oppositum judicamus: quid ergo mirum, si opinio illa, quae non eundem habet, sed diversum omnino (immò, & oppositum) in conscientiis nostris statum ab illo, quem habebat in conscientiis talium Auctorum nobis non sit probabilis, estò probabilis ipsis fuerit? Nihil profecto rationabilius; quin immò nihil aliud verè reponi potest. Sed quaeso, cur tantundem reponere non liceat ad certissimum illum, prorsusque intemerandum Recentiorum discursum?

§. VII.

Ergo praefati discursus Recentiorum nulla est vis, sed insignis equivocatio.

47. **E**N igitur Probabilistarum æquivocatione palmarem adeo

adeò de se visibilem, ac pinguem, ut mirum planè sit, quòd acutissimorum hominum aciem fugere aliquando potuerit.

Videlicet ex eo, quòd aliquis, aut aliqui viri sapientes opinati sint absolute post diligens veritatis examen, objectum aliquod esse honestum, sive nulla lege prohibitum, arguunt Probabilistæ infallibiliter, si superis placet, ejusmodi opinionem esse prudentem, atque adeò verè probabilem (practicè nimirum, ac proximè) respectu singulorum, & omnium, qui talem opinionem actu non habent; quin, & respectu eorum, qui oppositum actu opinantur, aut opinari proximè possunt: quo nihil evidentius repugnat legibus rectæ argumentationis. Quis alioqui nesciat, si Logicam omninò non nesciat, ab uno ad aliud particulare, vel à particulari ad universale, non valere argumentum, ne quidem materialiter, si materia contingens sit, qualem esse in præsentis dubium non est? Quantò ergo importuniùs, & ineptiùs, ducetur argumentum affirmativum ab aliquo particulari ad aliud, vel ad omnia, in materia non simili, sed omninò contraria?

48. Ecce tibi argumentum recentium Probabilistarum: *Hoc objectum est proximè visibile respectu Titii habentis oculos expeditos, & intentos: igitur proximè visibile est respectu Caii cæci, & aliorum omnium cæcorum, aut habentium oculos clausos.* Quis non rideret hominem sic arguentem, aut potiùs sic ridiculè delirantem? At arguendi formam in utroque discursu esse prorsus eandem, nimis evidens est.

49. Nam, sicut objectum sit proximè visibile respectu Titii per hoc quòd Titius habeat potentiam expeditam ad videndum in proportionata distantia, & objecti visibilis specie instructam; ita etiam objectum est proximè probabile respectu Petri viri sapientis ex hoc precisè, quòd intellectus ejus aliquas inveniat ra-

tiones, quæ post præmissam congruam diligentiam appareant ipsi graves, & efficaces ad ipsius objecti veritatem suadendam. Rursus, sicut in Titio dispositio illa ad videndum, non necessaria est, sed contingens, & quæ fortassè in Cajo, aut cæteris hominibus non reperiatur eadem, sed opposita potiùs; sic etiam dispositio, quæ reperitur in intellectu Petri ad opinandum objectum illud, contingens prorsus est, & quæ in aliis hominibus facilè possit non reperiri, aut etiam reperiri contraria. Quis id neget?

Ergo, sicut ineptè, & ridiculè arguitur, objectum esse Cajo, aut reliquis hominibus visibile, ex eo quòd visibile sit Titio; multò autem ineptiùs argueretur, si in Cajo, vel in aliis supponatur contraria dispositio: ita similiter ex eo, quòd objectum, vel judicium de ipso opinativum fuerit Petro probabile, aut aliis sapientibus viris, ineptissimè arguetur esse probabile respectu aliorum, in quorum intellectibus alia longè diversa, immò, & contraria dispositio invenitur. Pater igitur, eandem esse formam, eandemque fallaciam utriusque discursus, vel potiùs utriusque paralogismi.

50. Itaque Recentiores Probabilistæ insigniter decepti sunt, dum probabilitatem opinionis moralis comminiscuntur adeò absolutam, communem, atque generalem, ut talis sit relatè ad singulos, & omnes intellectus; cum tamen probabilitas practica, sufficiensque ad conscientiam ritè instituendam, sit ex natura sua relativa, restricta, atque determinata ad aliquem, aut aliquos intellectus particulares habentes illam dispositionem specialem, & contingentem circa objectum ipsius opinionis probabilis.

Sanè vix reperiatur judicium aliquod adeò clarum, & evidens, ut tale sit relatè ad omnem intellectum pro hoc misero statu nostræ mortalitatis, in quo vix aliquod invenire sit prin-

principium usque adeò per se notum, ut nemo ipsi repugnet aliquando, cum *nulla sit fatuitas sine patrone*, ut habet vulgaris paremia; quantò igitur minùs iudicium aliquod incertum, & obscurum, quale est iudicium omne purè probabile, ac opinativum, simili privilegio gaudere poterit, ut omnibus, & ubique probetur? Omne ergo iudicium merè probabile per se, & naturà suà est relativum, atque restrictum ad aliquem, aut aliquos intellectus determinatos. Unde ex eo, quòd sit alieni intellectui probabile, non nisi ineptissimè arguitur esse verè probabile respectu singulorum, & omnium intellectuum: multò autem ineptius respectu eorum, in quibus reperitur dispositio contraria.

§ 1. At nemo, cui iudicium de suà operationis honestate probabile verè non est, licetè potest illud amplecti, ut est omnibus in confessio. Perperam ergo inducitur à Recentioribus probabilitas practica, sufficiensque ad honestè operandum, opinionis minùs probabilis, ex hoc quòd illa probata sit, aut etiam in praxim deducta, ab aliquo, aut à multis viris absolute sapientibus.

Pater ergo, quàm sit inanis Recentiorum discursus, quàmque importunè passim appellent ad iudicium sapientum, ac prudentum, ut suam probabilitatem cum vera prudentia connectant.

§. VIII.

Amovetur obiectio.

52. **A**T dicat quis: quid igitur Antiprobabilistæ recentiores distinguere solènt frequenter moralem probabilitatem in absolutam, & relativam, ut & nos ipsi supra distinximus, si probabilitatem absolutam modò refellimus, & infestamus?

Resp. distinctionem illam minime obitare doctrinæ modo traditæ, sed optimè cum illa congruere.

Nam, ut opinio in aliquo sensu dicatur absolute probabilis, sufficit, quòd habeat pro se rationes aliquas absolute non leves, contra quas nihil certum, aut convincens appareat, & propter quas ut vera probari possit, aut etiam de facto probetur aliquibus sapientibus viris citra temeritatis, aut imprudentiæ notam, licet ab aliis reprobetur ut falsa. Denique opinio huiusmodi iis, quibus non probatur, non erit relative probabilis; *Id, quod merito visum est* (inquit Esparza) *principium per se notum Augustino propterea exclamanti lib. de Utilit. cred. c. si bene memini* 11. (fideliter), Quomodo est illud, quod sequuntur, si non probatur probabile? *Nempe illi, cui non probatur, & à quo iudicatur probari non debere?* Illis verò, quibus probatur, erit relative probabilis, quod equidem, & eadem ratione, & ex ipsis terminis patet.

§ 3. At, ut opinio aliqua dicatur absolute probabilis, sufficit, quòd sit talis intuitu aliquorum, quamvis respectu aliorum sit improbabilis; ut enim absolute improbabilis sit, nemini debet esse probabilis, improbabilitas nanque absoluta omnem omnino negat probabilitatem. Quod explicari potest eodem illo exemplo, quod paulò ante producebamus. Certè, ut obiectum aliquod sit absolute proximè visibile, sufficit, quod re ipsa tale sit aliquibus ad videndum paratis, nec dicitur absolute invisibile, ex eo, quòd non possit videri ab aliis. His ergo à quibus videri non potest, erit relative invisibile invisibilitate coherere cum absoluta ipsius visibilitate. Idem ergo dicendum ob eandem rationem de opinionis moralis improbabilitate relativa, & absoluta ejusdem probabilitate. Unde tandem concludes, moralem opinionem esse improbabilem relative, & simul absolute probabilem, nihil aliud esse re ipsa, quàm probabilem esse aliquibus, aliquibus verò improbabilem.

54. Hæc autem probabilitas absolute

Espar. Ap.
pend. par. 1.
2. 145.

soluta, quam nos tribuimus opinioni morali, non est ea, quam modò Recentiores intendunt, & quam nos hic, & ubique negamus: neque se sola sufficiens est ad rectam conscientiam formandam. Utrique probabilitas, quam nos damus, & absolutam dici non abnuimus, non est sic absoluta, universalis, & illimitata, ut sit talis relatè ad omnes, & ad singulos intellectus: immò verò, vel semper, vel sapissimè saltem, invenitur conjuncta cum relativa improbabilitate, scilicet in omnibus illis, quibus opinio opposita apparet æquè, aut magis verosimilis. Ii verò, quibus aliqua opinio (minus tuta videlicet) apparet relativè improbabilis, licet probabilis absolute sit (quia nimirum aliis probatur), non possunt eam licitè uti, ut cunctis debet esse exploratum.

55. At verò recentiores Probabilistæ cuilibet opinioni probabili, eò ipso quod talis sit relatè ad aliquos viros sapientes, ac probos, attribuunt probabilitatem adeò absolutam, & illimitatam, ut sit talis respectu omnium, ita ut nemini debeat esse improbabilis, etiam illis, à quibus falsa putatur, aut potest proximè falsa putari. Quo fit, inquiunt, ut possit quilibet eam uti, cum cuilibet fas sit uti opinione sibi verè probabili.

Hanc probabilitatem absolutam, vel nunquam, vel rarissimè, absolute loquendo, cadere in opinionem merè probabilem; in hypothesi verò nostræ quæstionis esse prorsus fictitiam, & quæ discursu æquivocatione, atque multiplici fallaciâ pleno à Recentioribus adstruatur, assatim demonstratum relinquimus, & uberius statim demonstrabimus.

Patet ergo, quæ sit probabilitas absoluta, quam ex communi sensu tradidimus, & ea quam à Recentioribus cõfictam efficaciter refutamus.

ARTICULUS III.

Eadem Recentiorum vulgaris demonstratio, in opinione propria, contra quam formatur conscientia per artificium Probabilismi, nullum permittit sensum, nisi nimis absurdum, aut repugnantem.

56. **A** Ntequam principium reflexum, & argumentum irrefragabile recitum Probabilistarum, ex principiis à nobis stabilitis nullo negotio tandem refellamus, juvat ejusdem sensum legitimum intimius adhuc eviscerare, ut plures, & ingentes, quas involvit, absurditates clariùs detegamus. Ponimus autem modò quòd conscientia formetur ex opinione minus probabili contra tutiorem, & probabiliorem subjectivè, & actu existentem in intellectu ipsius operantis, juxta postremum sensum Reflexistarum, quem plures Recentiores cum Terillo defendunt, prout exposuimus art. 1., hic enim sensus clariùs, & faciliùs absurditatem prodit, ut ibidem advertimus. Ex illo tamen faciliè mox constabit absurditas nò minor alterius sensus, quem priori loco exposuimus. Cæterùm duos adhuc in hac hypothesi potest opinio propria sensus habere, non vocibus duntaxat, sed re ipsa diversos, alterum categorematicum, sive absolutum, alterum hypotheticum, aut virtualiter saltem conditionatum, restrictum, & secundum quid, quem suo loco clarè exponemus.

§. I.

Prior sensus apertam contradictionem involvit.

57. **S**ensus scilicet absolutus, sive categoricus est, ut qui operatur contra opinionem sibi magis probabilem, & magis tutam actu perseverantem in intellectu ipsius, judicet actu, omnibus inspectis, & un-